

տարածուելու համար մեր հայ երթի մեարայեան կայսրութիւնը»:

«Սփիւռքեան աշխարհին մէջ հաւատոյ նոյն հանդանակը անխտիր: Իսկ այստեղ՝ մեր ափերուն, տեսէք յաղթանակը մեր լեզուին: Հայ մամուլի ամէնօրեայ ուռճացումը, քանակով եւ որակով, դպրոցներու ցանցի ստուարացումը, ազգային, մշակութային կազմակերպութիւնների բարգաւաճումն ու վերջապէս հայ մշակոյթի քաղաքականացումը» (անդ):

Միանգամայն գիտականօրէն առողջ դիտումով պնդում է արւում նաեւ, «Հռոմկլա»-ի հայագիտական գործունէութեան յաջողութեան զբաւակնան որպէս, Հայրենիքում ծաւալուած մշակութային-գիտական նուաճումներէ հետ, որ արդէն իսկ միջազգային ճանաչում ու հեղինակութիւն ունեն, «պատուաստուելու»՝ հաղորդակից դառնալու անհրաժեշտութիւնը, ընդ որում ազգային արժանապատուութեան հպարտութեան իրապաշտ զնահատանքով միաժամանակ: Ուղեցրցային այս հարցադրումը, որին հանդիպում ենք յընթացս «Հռոմկլա» հայագիտական տարեգրքի մեկնակէտային-սկզբունքային խնդիրների արծարծման, աներկմիտ որոշակիութեամբ, իբրեւ «հայագիտական տարեգրքի հաւատոյ հանդանակ», ձեւակերպուած է. «Հայաստանի իրականութիւնը եւս պէտք է դառնայ մեր ազգային մտորումներուն յաճախանքը: Մեր հայրենիքը իր հողային ամբողջական տարածութեան մէկ հինգերորդը կազմելով հանդերձ, անիկա կը հանդիսանայ մեր ազգային լինելութեան միակ կռուանը: Եւ այնտեղ, կ'արձանագրուին վերելքներ, մշակութային եւ շինարարական մարզերէն ներս: Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հայրենի բոլոր նուաճումներուն պատուաստել ընթերցողը, ապրիլ հայագիտական, բանասիրական, գիտական քէ գրական նուաճումներու հպարտութիւնը եւ կատարուած նորանոր պնդումներու լոյսով անդրադառնալ քէ ինչպիսի ժողովուրդի մը գաւակներն ենք» (Ա. տարի, էջ 11): Նման առողջ հարցադրումը իր զգաստ զնահատականով, ի տարբերութիւն անկառայնութեան միջոցառում թեւաժող ոմանց անպատասխանատու յայտարարութիւնների, սթափ եւ իրապաշտ հայեացքի առկայութիւնն է միայն վկայում:

Մասնաւորելով խօսքը սփիւռքի տարածքում հայ մշակոյթի պրոպագանդման եւ «Հռոմկլա» տարեգրքի դերի ունենալիք հրնարաւոր անդրադարձումներէ ու նշանակութեան մասին, հաւաստում է միաժամանակ, որ որքան էլ անբարենպաստ պայմաններում ենք ապրում ազգային-հաւաքական կեանքի տեսակէտից, բայց, այնուամենայնիւ, ոչ մի պատճառ չկայ յուսահատութեան կամ դամբանական ողբասացութիւնների սփիւռքահայութեան ճակատագրի վերաբերմամբ: Ապացոյց էք ուզում. սքանչելիօրէն բերուած են, եւ տեղին, հէնց հայ ժողովրդի լինելութեանը աղերսող պատմական բախտորոշ փաստեր՝ իրենց նորովի եւ հոյակապ իմաստաւորմամբ ու մեկնաբանմամբ, որ արժէ յիշեցնել ամէն անգամ մեր օրերի զրիչ շարժող իւրաքանչիւր ողբասացի: Բանն այն է, որ նախանձախնդրութիւնն ու հողածութիւնը մեր մշակութային հարուստ ժառանգութեան նկատմամբ, որ իբրեւ աւանդ եւ սրբազան կտակներ թողել են սերունդները մեզ, դրանց տէր կանգնելն ու ուսումնասիրելը, հայագիտական տարեգրքերի ու բնագրական զանձերի՝ սկզբնաղբիւրների ըլսունձայումը ոչ թէ ինքնանպատակ բնոյթ ունեն՝ «մշակոյթի» սկզբունքով, այլ ծառայում են մեր ժողովրդի «քաղաքական գիտակցութեան» բարձրացմանը եւ «քաղաքական դաստիարակութեան» զարգացման խիստ կարեւոր եւ այժմէական խնդիրներին. «Գրականութիւն, կրթութիւն, լեզու եւ ոգի, — կարգում ենք այնտեղ, — քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ կը ծառայեն քաղաքական դաստիարակութեան, քաղաքական պահանջներու եւ քաղաքական կեանքի հաստատման:

«Հայ գրերու գիւտն իսկ, Ոսկեդարն իսկ ծնունդն էր այդ հրամայականին, ծառայեց այդ հրամայականին եւ այդ անփոխարինելի ծառայութեան մէջ կայացաւ յաւերժութիւնը հայութեան:

«Աւելի դաժան չէ՞ հրամայականը այսօր: Աւելի դաժան է, այո, բայց ոչ յուսահատական: Ե. դարուն կար երթ-հեռոյդ, բայց փրկութեան գէնքն էր պակասը: Այսօր կորսնցուցած ենք երթ-հեռոյդ, բայց ունինք պայքարի գէնքը, ունինք հայ լեզուն որ չի փանջնար նահանջ, չընդունիր պարտութիւն, լայնախոհ է բայց խոստապահանջ:

«Հայ լեզուն եղաւ առաջին խիղախ դրօշակը հայութեան դէմ շղթայազերծուած

դրոհներուն եւ այսօր կը քնայ առաջին եւ միակ կարգախօսը ձուլման մէջ բարձրացող արդարացումի աղաղակներու:

«Հայերէնը կը բողոքէ տարագրութեան դէմ: Արթնութեան կը մղէ հայ զանդուածները համայն, անոնց հողիներուն կը շողանջէ մէկ ու միակ ճշմարտութիւն՝ դառնալ քաղաքական ընկերութիւն, մշակել քաղա-

քաղաքական գիտակցութիւն...» (Ա. տարի, էջ 48-49):

Մեզ քննում է միայն ջերմապէս ողջունել եւ բարի երթ մաղթել «Հռոմկլա» հայագիտական տարեգրքին՝ առաջադրած իր վսեմ առաքելութեան իրականացման բարեմաղթութիւններով:

10-ը Յունուարի, 1984 թ., Լոս Անճելըս: